

3. КАМАТНЕ СТОПЕ И КРЕТАЊЕ КУРСА ДИНАРА

1.3.1. Каматне стопе Народне банке Србије

У табели су исказане каматне стопе према којима Народна банка Србије обрачунава и наплаћује камате на пласмане из примарне емисије и на сва друга потраживања, као и каматне стопе по којима плаћа камате на средства депонована код Народне банке Србије.

КАМАТНЕ СТОПЕ БАНАКА ПО НОВОЈ МЕТОДОЛОГИЈИ (Табеле 1.3.2 – 1.3.9. и 1-7.)

Народна банка Србије почев од септембра 2010. године израђује и објављује статистику каматних стопа, која је у складу с методологијом коју прописује Европска централна банка. Овом методологијом прописују се подаци које су банке дужне да евидентирају, обрађују и Народној банци Србије достављају ради праћења висине просечно пондерисаних каматних стопа банака на одобрене кредите и примљене депозите за постојеће (стања) и нове послове. Народна банка Србије објављује табеле које исказују активне и пасивне просечно пондерисане месечне каматне стопе банака у процентима на годишњем нивоу. Израчунате су као пондерисани просек износа одобрених кредита или депозита и висине каматне стопе на поједине кредите, односно депозите које банке месечно достављају Народној банци Србије. Такође, у свим табелама које су објављене, приказани су и припадајући износи у милионима динара.

При достављању података о висини каматних стопа на кредите и депозите, банка користи три врсте израчунатих каматних стопа: 1) годишњу уговорену каматну стопу – уговорену каматну стопу између банке и клијента на кредите и депозите, која је конвертована на годишњој основи и изражена у процентима на годишњем нивоу (АУКС); 2) уже дефинисану ефективну каматну стопу – каматну стопу која на годишњем нивоу изједначава садашњу вредност свих будућих или постојећих обавеза (кредит или депозит, отплата главнице, плаћање камате), осим других трошкова уговорених између банке и клијента (УДЕКС); 3) ефективну каматну стопу за потребе статистике – каматну стопу која је на годишњем нивоу једнака садашњој вредности свих финансијских обавеза, постојећих или будућих, укључујући и друге трошкове уговорене између банке и клијента (ЕКСС). Ефективну каматну стопу за потребе статистике банка израчунава само за нове послове, и то на потрошачке и стамбене кредите за сектор становништва. Каматне стопе АУКС, УДЕКС и ЕКСС изводе се из годишњих номиналних стопа.

Постојећи послови обухватају књиговодствена стања кредита банака у бруто износу (без исправки вредности) и књиговодствена стања депозита банака последњег календарског дана у месецу који је предмет извештавања. Кредити класификовани као проблематични кредити и кредити за реструктурирање дуга по каматним стопама знатно нижим од тржишних не укључују се у постојеће послове приликом извештавања о каматним стопама на кредите и депозите. Каматне стопе на постојеће послове израчунавају се као пондерисани просеци каматних стопа које се примењују на књиговодствено стање кредита и депозита последњег календарског дана у месецу о коме се извештава.

Нови послови обухватају све нове уговоре о кредиту или депозиту склопљене између банке и клијента у току месеца о коме се извештава, изузев кредита за реструктурирање дуга по каматним стопама знатно нижим од тржишних. Датум закључења уговора сматра се одлучујућим фактором приликом класификације и укључивања новог кредитног или депозитног посла у извештај о

висини каматних стопа банке за месец који је предмет извештавања. Нови послови укључују све финансијске аранжмане за које су услови уговорени први пут у току месеца о коме се извештава, као и све постојеће уговоре за које су нови услови поново уговорени, уз активно учешће клијента. Каматне стопе на нове послове представљају просечно пондерисане каматне стопе на све нове кредитне и депозитне послове настале током месеца који је предмет извештавања. Приликом израчунавања каматних стопа на нове послове узимају се у обзир све каматне стопе по новим уговорима, чак и оне које можда никада неће бити приказане у статистици каматних стопа банке на постојеће послове. На пример, банка и клијент могу уговорити висину каматне стопе за одређени новчани износ, али на крају клијент може одлучити да не повуче кредит или положи депозит или може доћи до отказа уговора. У том случају уговорена каматна стопа и износ кредита или депозита биће укључени у статистику каматних стопа на нове послове, али се никада неће појавити у статистици каматних стопа на постојеће послове.

Каматне стопе за стања по постојећим пословима и каматне стопе за новоодобрене послове за *волатилне инструменте* (преконоћни депозити, депозити са отказним роком, револвинг кредити, дуг по кредитним картицама и прекорачења по текућем рачуну) подударују се. Концепт нових послова код волатилних инструмената не односи се само на нове послове у датом месецу већ се проширује и обухвата укупно стање ових инструмената. Пошто се код волатилних инструмената достављају подаци који се односе на укупно стање, не постоји разграничење на постојеће и нове послове. Каматне стопе код волатилних инструмената израчунавају се као пондерисани просеци каматних стопа које се примењују на књиговодствено стање тих инструмената последњег календарског дана у месецу о коме се извештава.

Пласман банака у непреносиве хартије од вредности којима се не може трговати на секундарном тржишту сматра се кредитом у смислу ове методологије. Непреносиве су оне хартије од вредности код којих се власништво не може пренети с једног лица на друго. Банка купује од клијента хартију од вредности по утврђеној цени, уз чврсту обавезу да клијент поново откупи исту (или сличну) хартију од вредности по утврђеној цени у уговореном времену у будућности. Куповина хартија од вредности са обавезом продаје истих хартија (обрнути репо) сврстава се у кредитне послове. Пласмани у хартије од вредности које су преносиве и којима се тргује на секундарном тржишту, као на пример акције, третирају се као пласмани у хартије од вредности, а не као кредити и они се не приказују у извештајима о каматним стопама на кредите банака.

Од септембра 2010. до децембра 2014. године у категорији „Остали кредити“ код сектора становништва подразумевали су се готовински и остали кредити заједно. Доношењем Одлуке о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за банке и Одлуке о прикупљању, обради и достављању података о стању и структури рачуна из Контног оквира, те две категорије кредита приказују се засебно. То нам је омогућило да од јануара 2015. године готовинске и остале кредите у нашим табелама 1.3.2. и 1.3.3. приказујемо одвојено. Због тога је дошло до дисконтинуитета у висини каматних стопа и износу кредита у категорији „Остали кредити“ код сектора становништва.

По овој методологији, *сектор становништва* за потребе извештавања о висини каматних стопа на кредите и депозите банака обухвата становништво (физичка лица), приватне предузетнике, пољопривредно становништво (регистрована пољопривредна газдинства) и непрофитне институције које пружају услуге становништву (НИПУС). *Нефинансијски сектор* (нефинансијска правна лица) чине јавна предузећа и привредна друштва, односно независна правна лица чија је основна активност производња робе и нефинансијских услуга.

Табеле 1.3.2. и 1.3.6. које приказују каматне стопе и износе кредита, стања по постојећим пословима, не укључују кредите класификоване као проблематичне кредити и кредите за реструктурирање дуга по каматним стопама знатно нижим од тржишних.

Табеле 1.3.3. и 1.3.7. које приказују каматне стопе и износе кредита, новоодобрени послови, не укључују каматне стопе на кредите за реструктурирање дуга по каматним стопама знатно нижим од тржишних.

Почев од марта 2017. године проширен је обухват извештавања банака из области статистике каматних стопа (Табеле 1–7.). Извршена је подела кредита и депозита према величини предузећа у складу са чланом 6. Закона о рачуноводству на микро, мала, средња и велика.

Такође, уведена је и подела каматних стопа на динарске кредите и депозите привреде и становништва према врстама индексација камата: референтна каматна стопа Народне банке Србије, BELIBOR рочности један, три и шест месеци, као и остале индексације (индекс потрошачких цена, BEONIA и др.).

КАМАТНЕ СТОПЕ БАНАКА ПО СТАРОЈ МЕТОДОЛОГИЈИ - подаци закључно са јуном 2011. године (Табеле 1.3.10 - и 1.3.11)

Табеле исказују активне и пасивне просечно пондерисане месечне каматне стопе банака у процентима на годишњем нивоу. Подаци о каматној стопи на кредите (нови послови) и депозите (на стања депозита последњег дана у месецу извештавања) дати су на основу номиналне (уговорене) каматне стопе у динарима. Сектор становништва обухвата физичка лица, пољопривредно становништво и предузетнике. Под динарским кредитима обухваћени су и кредити индексирани валутном клаузулом, без могућности њиховог раздвајања. Нови послови обухватају све нове уговоре о кредиту склопљене између банке и клијента у току месеца о коме се извештава, који су пуштени у течај током тог месеца. Пласмани банака у хартије од вредности сматрају се кредитом и они су предмет извештавања.

Табела активне пондерисане каматне стопе банака исказује просечне пондерисане каматне стопе на годишњем нивоу по којима су банке уговориле камату на кредите пуштене у течај одговарајућег месеца. Израчунате су као пондерисани просек износа одобрених кредита и висине каматне стопе на поједине кредите које банке месечно достављају Народној банци Србије.

Табела пасивне пондерисане каматне стопе банака представља просечне пондерисане каматне стопе према којима банке обрачунавају и плаћају камату на орочене и неорочене депозите становништва и правних лица. Просечне пондерисане каматне стопе израчунате су на основу података о висини каматних стопа на поједине врсте депозита и стању депозита на крају датог месеца које банке месечно достављају Народној банци Србије.

Од септембра 2010. године статистика каматних стопа на кредите и депозите банака усклађена је с регулативом коју прописује Европска централна банка.

1.3.12. Каматне стопе на хартије од вредности (Табела 1.3.12)

Табела приказује пондерисане каматне стопе остварене на аукцијама које организује Народна банка Србије. При израчунавању просека каматне стопе као пондер се користи куповна цена продатих хартија од вредности. Пондерисане приносне стопе на државне хартије од вредности Републике Србије израчунате су на основу података из извештаја о одржаним аукцијама

Министарства финансија. При израчунавању просека каматне стопе као пондер се користи тржишна вредност продатих државних хартија од вредности (дисконтни износ). Просечна пондерисана стопа приноса на обвезнице старе девизне штедње израчуната је на основу података из извештаја с Београдске берзе о обављеном трговању, постигнутим ценама и износима приноса до доспећа по данима. При рачунању просека стопе приноса као пондер се користи остварени дневни обим трговине. Дневне стопе приноса Београдска берза рачуна на основу закључне цене на крају трговачког дана. Све каматне стопе су исказане на годишњем нивоу.

1.3.13. Курсеви динара према страним валутама – крај периода (Табела 1.3.13)

Курсеви представљају званичне средње курсеве динара према страним валутама који су примењивани крајем наведеног периода.

1.3.14. Курсеви динара према страним валутама – просек периода (Табела 1.3.14)

Курсеви представљају просечне курсеве динара према страним валутама у месецу/години израчунати као аритметичке средине званичних средњих курсева динара према страним валутама који су се примењивали радним данима у месецу/години. Индекс номиналног ефективног курса динара представља пондерисани геометријски просек индекса просечног курса динара према еврџу и долару, који су израчунати на претходно описан начин. Индекс реалног ефективног курса динара представља индекс номиналног ефективног курса коригован индексом домаћих потрошачких цена и пондерисаним геометријским просеком индекса потрошачких цена у зони евра и САД. Величине пондера су функција учешћа појединих валута у укупном девизном приливу и одливу земље. Тренутно пондери износе 0,8 за евро и 0,2 за долар. Те величине периодично подлежу ревизији. Индекс испод 100 указује на депрецијацију динара (номиналног и реалног), а индекс изнад 100 на апрецијацију.